

Een uitgebreid artikel over deze pijpenmakerij op blz. 33

Goudse pijpenstort bij Reeuwijk, zie blz. 48

“Gouwenaars” bij Reeuwijk

Piet Smiesing (pk.smiesing@tiscali.nl)

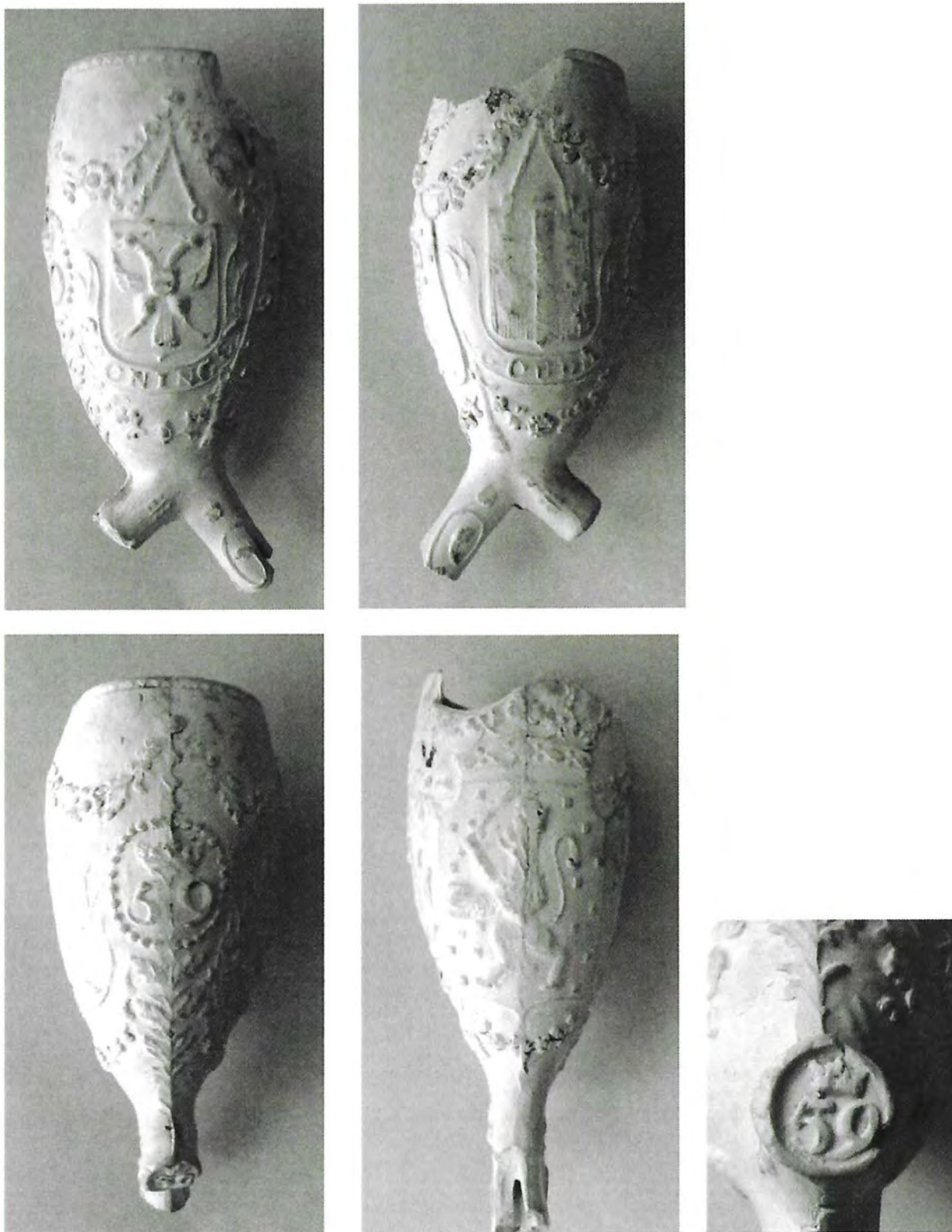
Inleiding

In de omgeving van Reeuwijk is een plassenrijk recreatiegebied, waar in het voorjaar van 1982 nog volop grondwerkzaamheden plaats vonden. In mei van dat jaar gingen we hier op zoek naar pijpenkoppen. Het is moeilijk om in zo'n omvangrijk gebied op de juiste plaats de riek in de grond te steken om een mogelijke pijpenstort stort aan te spreken, maar na vele vergeefse pogingen stuiten we toch op een fabrieksstort en groeven een paar honderd gouwenaars op.

De gladde koppen hebben vier verschillende formaten met hoogten van 47, 50, 52 en 59 mm en hebben typische negentiende eeuwse kenmerken. Ze zijn voornamelijk voorzien van de hielmerken gekroonde MG en gekroonde 59. Natuurlijk hoopten we enkele versierde pijpen te vergaren. Het gelukte ons toen niet. In het daarop volgende voorjaar, maart 1983, gingen we er weer op zoek en vonden op een andere plek opnieuw een stort van gouwenaars met dezelfde merken! Nu hadden we meer geluk en scoorden vijf versierde koppen, waarvan hieronder verslag wordt gedaan.

Versierde pijpen

Tussen de vele gladde Gouwenaars vonden we twee “Oranjepijpen” en drie gelijke koppen met scherpe afbeeldingen van stadswapens. Op de drie versierde koppen hangt aan de linker zijde, onder guirlandes, een wapen met een dubbele adelaar. De naam “GRONINGEN” op het lint wijst naar de stad Groningen. Op de voorzijde prijkt een gekroond wapen, waarin de klimmende, gekroonde leeuw van het koninkrijk. Rechts hangt het bekende wapen van Gouda met aan weerszijde van de pal, twee keer drie zespuntige sterren. Op het lint onder dit wapen lezen we “GOUDA”. Over de achternaad is in een parelkrans het fabrieksmerk gekroonde 59 aangebracht. (Afb. 1) Dit merk gekroonde 59 is ook in de hiel gestempeld. De beide bijmerken met de toevoeging S, op weerszijden van de hiel, duiden op mindere kwaliteit. Op de aanzet van de steel op één van de koppen, zien we nog net een begin van bloemenslingers. Voor welke gelegenheid de pijpen met de stadswapens van Groningen en Gouda op de kop werden gemaakt, is mij niet bekend.

Afb. 1. "GRONINGEN" en "GOUDA". Hielmerk: gekroonde 59. Hoogte 51 mm.

Afb. 2. "t VORSTELYKE HUYS V. ORANIE". Hielmerk: gekroonde MG. Hoogte 48 mm.

Vergane glorie

De pijpenvorm waarin de Oranjepijp werd gemaakt, had op het moment van deze persing, duidelijk zijn beste tijd gehad. Door slecht sluiten van de versleten vorm zijn de afbeeldingen op de naden aan voorzijde, de leeuw in Hollandse tuin, en op de achterkant het Goudse wapen, smaller geworden dan bedoeld.

Links op de kop zien we een vage afdruk van het portret van stadhouder Willem IV met zijn dochter prinses Carolina, en rechts Anna van Hannover met de toekomstige stadhouder Willem V. Met moeite lezen we op de linten " 't VORSTELYKE HUYS V. ORANIE". Twee medaillons met de familiewapens completeren het geheel.

Op het moment dat de fabrikant zijn merk gekroonde MG op de hiel liet stempelen, was de afgebeelde stadhouder al een eeuw dood. Willem overleed in 1751 en zijn driejarige zoon volgde hem op. Moeder Anna van Hannover werd regentes tot haar dood in 1759. Een scherpe afbeelding van deze pijpenkop zien we in Duco 1992 (*De tabakspijp als oranje propaganda*, pag. 37, afb. 31). Als productieperiode wordt hier 1750-1760 aangegeven. Voor welke gelegenheid de oude vorm weer uit de kast werd gehaald, kunnen we slechts raden.

Fabrikanten

Het is altijd weer spannend om aan de hand van de merken uit te vogelen, door welke fabrikant de merken werden gebruikt en om met die gegevens de stort te kunnen dateren. In "Merken en merkenrecht van de pijpenmakers in Gouda" vinden we alles keurig gerangschikt op merk en pijpenmaker.

Naast gouwenaars met de genoemde merken troffen we ook een stort, uit dezelfde periode, van ongebruikte koppen met het hielmerk het anker. Maar ook berookte gouwenaars met verschillende merken uit een eerdere periode. Waarschijnlijk betreft het hier een gemêleerde, secundaire stort uit Gouda. De gekroonde 59 werd door de fabrikanten Joost Fransz. Sparnaay (1827-1861) en Thomas Sparnaay (1861-1875) gebruikt. Het merk gekroonde MG werd eveneens door beide fabrikanten gezet en wel door Joost Fransz. in 1816-1861 en Thomas vanaf 1861 tot het jaar 1872. Het merk het anker op gouwenaars van verschillende grootte en duidelijke negentiende eeuwse kenmerken, werd in de jaren 1839-1878 door Johannes Revet op zijn pijpen gezet. Daarom kunnen we zonder bezwaar bovengenoemde fabrieksstorten dateren tussen 1839 en 1878.

Geraadpleegde literatuur:

Duco, D. H., *De tabakspijp als oranjepropaganda*. Leiden, 1992

Duco, D. H., *Merken en merkenrecht van de pijpenmakers in Gouda*. Amsterdam, 2003.